

ԾԱՂԻԿԻ վերաբերեալ ամէն գործի համար գիմեւ

Ա.Ո. Հրատարակիցն
ԳՐԻԳՈՐ Պ. ԳԱՅՍԵՐԵԱՆ

Տնօրէն ԽԱՉԻՆԷԻ ՖԻԻՆՈՒՆԻ
եւ Տէր ԱՍԸՐ ԳՐԱՏԱՆ:

Կ. Պոլիս, Պապը—Այն Կասսէի,
թիւ 44:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ ԿԱՆԽԿ

Պոլսոյ համար տարեկան (52 թիւ) 20

Կաւաւաց համար 33 զբէ

Ուստիոյ համար 3.5 ռուպլի

Ուրիշ երկիրներու համար 7.5 ֆրանք

Փափաքողներու իրենէ նմոյշ թերթ մը

կը դրկուի ձրիաբար:

Կաւաւներէն դրամի տեղ Օսման

եան համակարգողը եւս կ'ընդունուի:

Ծանուցման տողը 2 զրուշ:

محل اداره سی

استانبوله باب عالی جاده سنده

عصر کتبخانه سی صاحبی «زاغیک»

غزته سی ناشری و «خزینه فنون»

غزته سی مدیری کرقور

S'adresser à

Krikor B. Kaïssérian

Editeur des journaux heb.

«Dzaghik» et «Hazine-i-funoun»

proprietaire de la librairie

«Assir»

Bab-Ali, Djaddessi, N. 44

Constantinople

20 Փարս

Ազգային, Գրական եւ Քաղաքական

20 Փարս

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ — Ա. ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2

ՇԱԲԱԹ

21 ՄԱՅԻՍ 1894

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մուշուած էջեր, Մ. Յովհաննէսեան. —
Ծաղիկի պատկերը (Բիւն Լիթի), Օրակ. —
Գրադատական, Մ. Յովհաննէսեան. — Շե-
րամները, Յ. Մ. Ազնաւորեան. — Կենսա-
դրական (Յակոբ Պէլլէրեան), Ա. Յ. Այվազ-
եան. — Ճերմակ Ազլիլը, Եւսեբիոս. — Անճա-
րակին հարմարեցումները (Թերթիւն). — Ծաղիկի
լուրերը, Ազգային, Ներքին, Արտաքին. Զա-
նազանք. Արժէք գրամոյց. Ազգաբարոյթիւնք:

Մ Ո Ւ Յ Ո Ւ Ա Ն Է Զ Ե Ր

Զարմանալի բան. ի՞նչ, կը մտաւորէն
եղեր այն էջերը զորս կը տուէն մար-
դիկ: Հազիւ 80 տարի կայ, և ահա իր
ժամանակին ամենէն կարեւոր թերթը
արդէն հաղուստիւս բան մըն է դար-
ձեր: Բայց մըն է այն թերթը, մըր,
որմէ քով կը գտնուի Ահա գրադարա-
նիս մէկ խորշէն հանեցի զայն. վախ որ
ցեցը ծակծակէր է և ես չեմ կրցեր ար-
դիւն և չեմ գիտեր ինչպէ՞ս փոշին ներս
մտեր ծածկեր է անոր կողքը, խեղճ
«Դիտակ Բիւզանդեան»:

Այս գիշերուան խոր մթութեան մէջ
գրառեցանիս վրայ ընթերցանութեան ա-
ւելի յարմար գիրք մը չէի կրնար բա-
նալ, միթէ չէի կրնար ցրուել հոգերս և
օրուան բազմապատկ կեանքէս հանդի-
րուն իմ միտքս կը ձգէր թէ «Ծաղիկ»-ի
յօդուածագիրն ալ «Դիտակ Բիւզանդե-
ան»-ի յօդուածագիրն պէս պիտի դառ-
նայ որ մը իր հայրերուն քով հանգչելու:

Ահ, հիմա ի՞նչ կ'ընեն անոնք որ քու
մտաւորած էջերդ լեցուցին, ո՞վ «Դիտակ
Բիւզանդեան», անոնք որ իրենց ժամա-
նակին մէյմէկ պատգամներն էին, ա-
նոնք որոնց վրայ արդի երիտասարդու-
թիւնը միայն արհամարհոտ ժպիտ մը
կ'արձակէ:

Ահ, և ի՞նչ պիտի ընեն որ մը ա-
նոնք որ այսօր քու ցանկալի էջերդ կը
լեցնեն, ո՞վ «Ծաղիկ», անոնք որ իրենց
ժամանակին «մէյմէկ բան» եղած ըլլալ
կը կարծեն:

Այո՛, մենք, մենք ենք, ուսման և
գիտութեան մէջ զարգացեալներս, մեր

ժամանակին ըյսն ու պայծառութիւն...
բայց ահա կամայ կամայ ճրագիւս ըյսը
կ'ընէ ու զիս մութով կը պատէ. հիմա
վաղացը և տան մէջ ամենալի լուսութիւն
կը տիրէ. կը խորհիմ ու կը խորհիմ ու
ձեռքս առաջ չեմ թար ուրիշ բան դրելու:
Դատարարեալ ուրեմն, ո՞վ «Ծաղիկ»-ի
խմբագիր, 1813 Յունիս 10-ի «Դիտակ»ը
որ ինքզինքը «խաղէղա» կ'անուանէր.
Ի՞նչ, «խաղէղա», հապա ի՞նչ են եղեր
օրաթերթ, լրագիր, հանգէս բառերը,
խեղճ «խաղէղա», դու որ առ խաբխաբ

ԻՐԻՆԷ ԼՈԹԻ

կ'երթայիր, անուղ. անգամ չէիր գտեր,
և ի՞նչ լուրեր, ի՞նչ լուրեր:

Բայց ե՛ս, երբ ես ալ խոնաւ հոգուն
ճոցին մէջ ամբիպուիմ, ժամանակը ինձի
ալ պիտի չի խնայէ ու այն «Ծաղիկ»ը ու-
րուն փթթելուն կ'աշխատակցիմ, այն ա-
տեն շատանց խամբած չարացած գրադա-
րանի մը մէկ խորշը պիտի նետուի:

Հոն փոշին պիտի ծածկէ զայն, ցեցն
ու ուտիճը իմ գրիչէս ելած այս յօդ-
ուածն ալ պիտի ծակծակէ և թերեւս
այլ մի բանասէր զիս ալ մեր բարեմիտ

հայրերուն կարգը դնէ, և ահա այս խոր-
հուրդն է որ սիրտս կը ծակծակէ և միտքս
փոշիով ու մութով կը ծածկէ: Այն ա-
տեն ես ու իմ ժամանակս ի՞նչ պիտի
ըլլանք, ահ, մի՛ բեր:

Եւ դու, ո՞վ ընթերցող, մի՛ փութար
դատաստան կարել և վճիռ արձակել այն
մտաւորած էջին վրայ զոր երկիւղածու-
թեամբ կ'արտատպեմ և քու խորհրդա-
ծութեանդ կը յանձնեմ:

ՄԻՇԻՐԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ԴԻՏԱԿ ԲԻՒԶԱՆԴԵԱՆ

10 Յունիս, 1813

Արխիւրանիս 25 Ապրիլ

«Հինգ շարթի օր մը կէսօրէն ետեւ տա-
հաթը 7-ին՝ շատ մարդիկ լսեցին մէկ լա-
լու ողբարու ձան մը՝ մէկ քանիմը հոգի
հարցուցին թէ ո՞վ ես որ կուլաս կող-
բառ, ձանն ալ պատասխան տրվաւ. թէ
մէկ ֆրանսուզցի մընեմ որ 4 օր փակված
կեցեր եմ: Խէլ մը բազմութիւն մարդիկ-
ներս կը վազէն հոն և ամենքը բացա-
յայտ կը լսէին առ ձանը: Ասկից ետեւ
երբոր անցաւ 3 կամ 4 միւսութիւ չափ,
շատ մարդիկներ հաստատեցին թէ փա-
խեր է անկից ու պահվերէ մէկ մօտիկ
դոցած խանութի մը մէջ: Խանութպանը
վախով կը բանայ խանութը, բայց հիշ
բան չի գտնելիր հոն Ամեն ժողովուրդը
սկսան ըսել թէ ասիկայ է մէկ հոգի մը
ճին մը:

Ասանկ ձան հանելը է մէկ արհեստ
մը որն որ գտեր էին հին ժամանակը
կուռքերուն քուրմերը. վարպետութիւնը
յայնմ է՝ որ կարենայ ձեւացնել պողա-
ղին մէջ ան ձանը առանց բերանը բա-
նալու:

Անուանի Բիթիւան որ էր Դեղբիւն
կղզիին մէջ Ապրիլին կուռքին բերանը.
աս արհեստիս մէջ խիստ վարպետ ըլլա-
լով կը նստէր սակիէ եռասանիւն սաճա-
յախին վրայ ևն:

— 39 —

Գ Ր Ա Դ Ա Տ Ա Կ Ա Ն

Համառօտ Պատմութիւն Ընդհանուր Ազգաց (Վ. Մ. Քիւրքէեան)։ — Դասընթացը Ընդհանուր Պատմութեան (Գ. Յ. Սաչկեան)։

Տարիներով արցունքի փոխարէն մարդ հազիւ օր մը կը խնդայ. ծննդեան և մահուան պայմանեալ անդառնալի վայրկեաններուն մէջ՝ կեանքը հազիւ սկսած, յուսախաբուութեան վաղանցուկ երազի մը պէս կը ցնդի կ'երթայ, և այն որոյ համար վաղուան օրն անստոյգ է. կ'արժէ՞ որ իւր արդէն դառն կեանքը դառնազոյն ընէ, համայն մարդկութեան ժամանակագրեալ շարք մը աղետից ընթերցմամբ զոր «Ընդհանուր Ազգաց Պատմութիւն» սովոր են կոչել. թերեւս աւելի աղէկ կ'ըլլար եթէ մարդ ինքզինքը ճանչնար, իւր կարողութիւնները կշռէր, թեքէր իւր բարքը և այնու յերկրէր իւր երջանկութիւնը։

Այո՛, ամէն ինչ որ մեր սիրտը տըրտմութեամբ կը լեցնէ և մեր աչքը արցունքով կը լճացնէ, աշխարհակալութիւն և կոտորած, դժբաղդարար անբաժան մասն կը կազմեն «Ընդհանուր Ազգաց Պատմութեան»։ սակայն միայն ատուք չեն որ կը բաղկացնեն մարդկութեան անցելոյն պատմութիւնը. ատուք փճացման և աճեցման անհրաժեշտ օրէնքներու մէջ մասն են որոց ի շնորհս մարդկային ազգին հաւասարակշռութիւնը կը պահպանուի, ատուքն աճելին կայ ու կը մնայ պատճառներու և արդեանց օրէնքը, յառաջադիմութեան և բարեշրջման օրէնքը, անվախճան կատարելութեան մը հասնելու հասանականութիւնը։

Եթէ Աղեքսանդր փայլուն քաղաքակրթութիւններ կը մարէ, եթէ հզօր ազգեր կը մեռնին, այլ ևս «Ընդհանուր Պատմութեան» մէջ աշխարհակալին անձին վրայ չէ որ կը սքանչանաք, այլ անոր նախախնամական արշաւանաց վրայ՝ որ արեւելքը արեւմուտքի մօտ կը բերէ. գաղափարաց, բարուց և սովորութեանց փոխանակութեամբ ընդհանուր մարդկութեան ազնուացման կը նպաստէ։

Ուստի ի՞նչ փոյթ եթէ ծնողներ մեռնողներէ աւելի շատ են և օգտուողներ՝ միասուռնեալութիւն կը գերազանցեն. ի՞նչ փոյթ եթէ ինչ որ վարդիս քաղաքակրթ աշխարհը կը պանծացնէ, ծագումն ունի այդ տարապարտուց ողբացեալ անցելոյն մէջ. ի՞նչ փոյթ պատահական արկածներ եթէ անէծքէ աւելի օրհնութիւն դառնան և ամէն բան բարիին դարձակից ըլլայ։

Ընդհանուր մարդկութեան սրարքը՝ անհատ անձանց իւրաքանչիւրին գործոց հաւաքական արտադրեալն է և ինչ որ հաւաքաբար ու մեծ համեմատութեամբ կը կատարուի մարդկային ընկերութեան ծոցը, նուազագոյն համեմատութեամբ և անհատաբար տեղի կ'ունենայ սոսկական մարդու մը անձին մէջ և մարդկային ընկերութիւնը վարդ պէտքերն ու կրքերը նոյն են անհատ մը վարդ պէտքեր ու կրքերուն. վասն որոյ անհատ անձ մը կը պարտի սովորել «Ընդհանուր Ազգաց Պատմութիւնը» իրեւ իւր յատուկ անձին պատմութիւնը և իւր ի հայելոյ՝ ինքզինքը անդրադարձած տեսնել հոն։

Կ'ուզէի գիտնալ թէ ի՞նչ կը նշանակէ բոլոր աշխարհի կեանքը մարդուն համար եթէ ինք մեռնի և աշխարհ արարատ շարունակէ ապրիլ, կամ ի՞նչ նշանակութիւն կ'ունենայ մարդուն կեանքը ինքն իրեն համար եթէ բոլոր աշխարհ ի քթի վրէ ական մեռնի և ինք

շարունակէ ապրիլ. ուրեմն մարդն ու մարդկութիւնն լրացուցիչ մասունքն են միմեանց։ Արդ, եթէ՞ այդքան սերտ առնչութիւն ունին իրերաց հետ, եթէ՞ իրաւ է որ մարդկութիւնը մարդէն և մարդը մարդկութենէն կախումն ունին, ազգից կը հետեւի որ զիրար լաւ ճանչելու են. ահա անգամ մը եւս թէ ինչո՞ւ համար անհատ անձ մը մանրամասն ուսումնասիրել կը պարտի «Ընդհանուր Ազգաց Պատմութիւնը»։

Իսկ եստէրը, որ փոյթ չընէր թէ ի՞նչ կ'ընեն մարդիկ, թող անգամ մը ինքն իւր մէջ ամբողջութիւն, մեկուսանայ. թող իւր հոգւոյն խորերն իջնէ՝ քանի որ ինքն իւրմէ՛ զուր չի նայիր և բաղդատութեան եզր չունի, անուղեցոյց և անառաջնորդ, հայեցողութեանց անել լաւելն մէջ վայրապար կը դեղերի և աննպատակ կը կորսուի. ի՞նչպէս կրնայ ինքզինք ճանչնալ, ի՞նչպէս կրնայ իւր կարողութիւնները կշռել, զիտել իւր պէտքերը և տալ անոնց օրինաւոր յագեցումն։ Ոչ, չէ կարող իւր կենաց ընթացքն լուսաւորել և ի խաւարի կը դանդաղի. ինչ որ կը ստուգուի ցարդ հնարուած խոստատարական դրութեանց հակառակամարտ և անսխալ ընթացքն։

Քանի՞ դժուարին է ուրեմն նախնաւորներու հաւատից, կ՛ուզիլ ներքին աշխարհին մէջ և ձեռնարկել անձնաքննութեան։ Մեր անձին վրայ ունեցած մեր բարձր համարումը կամ մեր անձին վրայ կազմած մեր աննպատակաւոր դմեզ մեր անձին հանդէպ կանխադէպ կարծեօք կը նախապաշարեն և մեր դատմութիւնը կը խանգարեն. բայց նախապաշարումը և հետեւաբար դատման խեղաթիւրումը կը դադրի երբ խնդիր է մեր հայեցողութեան արձակել արտաքին աշխարհի վրայ։ Հոն անողք և անաչառ դատաւոր կը կանգնինք անոնց վրայ որոցմէ ակնկալութիւն և երկուք չունինք և այն վճիռները որ այլոց ընթացքին վրայ կ'արձակենք՝ մեզ կ'ուսուցանեն թէ ի՞նչ պարտի ըլլալ մեր իսկ կենաց ընթացքը և այսու մեր տաղաքային հետեւելիք ուղւոյն յատակը կը գծենք։

Թող մարդ ուրեմն կարդայ «Ընդհանուր Ազգաց Պատմութիւնը», յետազայեաց ակնարկ մը չըլլէ իւր սեռին վրայ, տեսնէ թէ իւր համարալք ի՞նչպէս մինչև իւր օրերը ծնէր սնէր ու դարդացեր են. այն ատեն միայն կրնայ հասկնալ թէ ո՞րք են մարդկութեան և ի մասնաւորի մարդոյն ապրելու հնարաւոր պայմանները, ո՞րք են մարդկութեան և հետեւաբար մարդուն անկան և բարձրացման պատճառները։ Հոն է որ անցելոյն անուստ բերանը կ'աւանդէ փորձառութեան հաղուազիւտ դատեր հոն առաջի աչաց կը պարզուի տեսարանն այն խարխալմանց՝ որոյ կարօտ եղած են հաստատուելու համար օրէնք, կրօնք, քաղաքակրթութեան կարգն ու սարդ, ճարտարութիւն, գեղարուեստը, գիտութիւնը և ամէն ինչ։ Հոն այն վտեմ և հոյակապ տեսարանին մէջ մարդկային ազգին երջանկութիւնը իւր դարաւոր դադանքը կը մերկանայ և մահկանացոյն ճակատագիր եղող ազգերից շարքն իսկ ի հանդէս անելով՝ թշուառութիւնն ծնող պատճառներուն հետ միաստեղ անոնց կարելի դարձաններն ալ ցոյց կու տայ։

Ուստի մարդ եթէ իւր անհատական, ընտանեկան կամ ընդհանրական կենաց մէջ «Ընդհանուր Ազգաց Պատմութեան» մեծամեծ ճշմարտութեանց լուսովն առաջնորդուի չի գործեր իւր նախորդաց սխալներն այլ կը հետեւի այն շաղկին զոր անցեալ հանձարներ

լուսահետ գծեցին և կը հորդէ մի նոր ուղի ուր յետագայք պիտի ընթանան իւր յիշատակը յաւիտեան օրհնելով։ Ուստի Ընդհանուր Ազգաց Պատմութիւնն անհրաժեշտ մասն կը կազմէ բարեք դատարարութեան և մենք ուրախ ենք տեսնելու որ երկու տարուան միջոցին կրկին դասագրքեր իւրոյ կ'ընծայուին այս անհրաժեշտ գիտութիւնն մանկուոյն աւանդելու և կ'ուրախանանք նախնաւորներէ թէ լսենք որ այս օրինակն զրդիւ մը կ'ըլլայ նորանոր հրատարակութեանց. բայց արդէն հրատարակեալ դասագրքերն զգացնել ուզած պէտքերնիս կը լրացնեն միթէ։

(Երանգեմ)

ՄԻԶՐԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Շ Ե Ր Ա Մ Ն Ե Ր Ը

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Շերամները առաջին անգամ ծայրագոյն Արեւելքի մէջ երեւցած են։ Այս օգտակարագոյն կենդանին Չինաստանէն դուրս ելած՝ և տարածուած է աշխարհի զանազան կողմերը։ Այսպէս կը պատմուի և ստուգութիւնը հաստատող շատ փաստեր կան։

Չինացիք՝ հին ատեն մեծապէս օգտուած են այս կենդանիին, և՛ որպէս դի մետաքսի վաճառականութեան տեսակէտով՝ դրացի ազգերը միշտ կարօտ մնան իրեն, Չինական սկստութիւնն խափա արգիլած էր անոր հունտին երկրէն դուրս հանուիլ։

Այս արգելքը սակայն դրեթէ բնաւ օգուտ չէ ունեցած և շերամի հունտը քիչ ժամանակի մէջ տարածուած է Ճապոնի, Հնդկաստանի, կեղրոնական Ասիայի և Պարսկաստանի կողմերը։

Շերամի հունտը առաջին անգամ Չինաստանէն դուրս հանուիլ վրայ բաւական տարօրինակ պատմութիւններ կը պատմուին։ Օրինակի համար կըսուի թէ՛ այդ մարդը դաւազանի մը ներախլին փորած և հունտերը մէջը պահելով դուրս հանած է։ Աւանց ջանալու ստուգել թէ՛ այս պատմութիւնը ո՞ր աստիճան ճշմարտ կրնայ ըլլալ, բան մը՝ որ մեզի համար չունի կարեւորութիւն, բոնք միայն թէ՛ չորս հինգ հազար շերամի հունտին ու է կերպով տեղէ մը դադանապէս վերցնելը՝ հարկաւ թիւ մը հաւկիթ մաքսէն փախցնելու շափ դժուար չէ. մարդ ուզած ատեն կրնայ դայն ծածուկ կերպով տեղէ մը վերցնել։

Եւրոպացի պատմագէտներու զրամ ին նախկին շերամի հունտը Քրիստոս չորս դարու շափ յատաջ ի Սուէդ տարուած և մէկ կողմանէ Իտալիայի, միւս կողմանէ Ասիական Ռուսիայի ճամբով տարածուած է Եւրոպայի ներսերը։

Թէեւ եւրոպացի պատմագէտներէ ոմանք կը զրեն նաեւ որ նոյն աշխարհի վիհապետաց շարքին մէջ Հուսիսայ իլի Գոսպոլ կայսրն առաջին անգամ կրած է մետաքսեայ պղեւտներ, այսու հանդերձ սովիւ չկրնար ստուցուցանել թէ այդ ժամանակ Հուսիսայ մէջ շերամարուծութիւն կար. քանի որ այդ ազգանքի՝ ծայրագոյն Արեւելքէն իրեւ նուէր զրկուած կամ բերել տրուած ըլլալը հաւանականութեան վերայ չէ։

Հաստատուած է սակայն թէ Բելգիական կայսրութեան ժամանակ, Յուստինիանոսի դարուն, շերամարուծութիւնն շատ յաւաք դացած էր։ Յունաստանի մէջ շատ տեղեր

ԹԹԱՍՏԱՆՆԵՐ ԿԱՅԻՆ և շերամներու շնորհիւ մեծաքանակ փաճառականութիւնն բաւական ծաղկած էր :

Այսպէս շատեր համամիտ են սա կարծիքին թէ Մօրայի գաւառը իւր անունը առած է «Մօրա» (թուրք) բառէն, քանի որ այդ գետին վրայ շատ մը թիթեռներ տնկուած էին, հաւանականաբար շերամաբուծութեան համար :

Շերամները՝ գիտական և արուեստական ճիւղերու մէջ ամենէն աւելի յառաջ դասուող Արարներու ուղղութեանէն ալ շէն վրիպած : Ասոնք է. դարու վերջերը (հիմարէթի Բ. դարուն) Լիբանանու մէջ ուսած են շերամաբուծութիւնը, զոր իրենց հետ տարածած են նախ Ափրիկեան Տրիպոլիս, Թունուզ և ի վերջէ Անտարուզիս (Սպանիա) Ժ. դարու մէջ :

Այսպէս՝ ուրիշ շատ մը արուեստական յառաջդիմութեանց հետ շերամաբուծութիւնն ալ Սպանիայէն մտած ըլլալով ի վերին Եւրոպա, փաճառականութիւնն նոր զարկ մ'առած է :

1384 թուականի մօտերը Սիկիլիայի Բօժէ Բ. արքայն շերամի հունար տարած է ի Փալերմօ, որով թէ Իտալիոյ միւս քաղաքներն և թէ Ֆրանսացիք Փալերմօյի շերամաբուծներէն ուսնելով այս արհեստը, մեծապէս օգտուած են :

Նոր Աշխարհը գտնուելէն վերջ, երբ Եւրոպացիք սկսան հոն ալ երթալ, ձիւ, ոչ-խարի և նման օգտակար կենդանիներուն հետ չմուսնանալով շերամը, որ մարդոց կենտանիքն ապահովէր մին գոհացնելու բաժնին մէջ իրեն յատուկ գիրքն ունէր : Այս կերպով, Պրապիլայի, Շիլլիի և Բալիֆօրնիայի ընդարձակ գետններուն վրայ թիթաստաններ պատրաստուեցան և Ամերիկեան շատ մը քաղաքներու մէջ շերամներու անհամար թիւ սկսաւ մեծաքանակ մեծաքան արտադրել :

Բնագիտները համակարծիք չեն շերամներու բնոյթին, սեռին և ինչ տեսակ որդերէ յառաջ եկած ըլլալուն վրայ. ոմանք կը պնդեն թէ քանի մը տեսակ նոյն սեռի որդերու զուգաւորումը կեանք տուած է շերամին, մինչ ուրիշներ որք այս կենդանին ծագման պատճառ կարծուող որդերու կեանքը երկար առեւն ուսումնասիրած են, կը ջրեն այդ կարծիքը հաստատելով մի և նոյն ժամանակ թէ, շերամները ուրոյն ցեղ մ'ունին, ուրոյն որդեր են, և եթէ երբեք պզտիկ փոփոխութիւններ կրած են, պատճառը մշակութեանց միջոցները, պահուելու եղանակներն են :

Չինաստանի մէջ, Հիմալայայի չղակալքը և Պարսկաստանի կալմերը վայրի թիթեռներու վրայ տեսնուած են կարգ մը կենդանիներ, որք այդ ծառերու տերեւներն ուտելով գոլաներ կապած, թիթեռնիկ ելած ու մեթնորդաբար անհունութեան մէջ աներեւոյթ եղած են :

Ահա այդ վայրի կենդանիներն են, զորս մենք ընտելացուցած՝ «շերամ» անունը տուած ենք :

Այդ վայրի կենդանիներու էգերը, իրենց հաւկիթները (հունտ) վայրի թիթեռներու վրայ թողած ըլլալով՝ գարնան մէջ արեգական տաքութիւնը ծառերէն կը հաղցնեն ծառերու կանաչութիւնը, կ'արթնցնեն, կ'ողակորեն նաեւ շերամիկները, որք նախ ծիւրը, յետոյ իրենց հետ քիչիկ քիչիկ աճող ու կարծրացող տերեւները կ'ուտեն :

Իրաւ է թէ այդ վայրի անասնիկներու՝ ընտելացմամբ կերպարանափոխ եղած ըլլալը

առջի բերան անհաւատալի կը թուի, բայց եթէ ի նկատի առնենք բնագիտաց ոմանց կարծիքը թէ՝ շերամներու գոյացումը արդիւնք է կարգ մը նոյնատեսակ կենդանիներու զուգաւորութեան, այն առեւն դիւրաւ կրնանք համոզուիլ. դրեթէ ամէն վայրի կենդանի կրնայ ընտելացուիլ :

Յայտնի է որ ամէն ընտելացած կենդանի կը կորսնցնէ իր բնական ու խակական ոյժն ու կարողութիւնը. ուստի իրաւունք ունինք կարծելու որ շերամներն ալ կորսնցուցած են իրենց վայրենական վիճակի կորովը. վայրի ու ընտելացած ոչխարներու մէջ ինչ տարբերութիւն որ կայ, նոյնը կայ նաեւ վայրի ու ընտելացած շերամներու վրայ : Շերամատուներու մէջ փափկութեամբ մեծցուած շերամ մը եթէ դնէք բացօթեայ տեղ մը, թիթեռնի մը վրայ, պիտի տեսնէք որ հոն ալ մեծ ախորժակով պիտի սկսի կրծել ծառին տերեւները. սակայն նոյն իսկ մեղմաշունչ սիւքի մը աղ-դեցութեան չպիտի կրնայ դիմադրել, գետին պիտի խնայ, ու արեգական ջերմութենէն պատասպարուելու համար տերեւի մը շուքին տակն ալ չպիտի կրնայ մտնել :

Ընտելացած շերամները՝ թիթեռնիկ ըլլալու յատկութիւննին չեն կորսնցուցած թէեւ, որովհետեւ բնոյթը չ'ոչնչանար, սակայն միւս կողմանէ թուելու կարողութիւննին կորսնցուցած են : Շերամաթիթեռնիկի էգերը իրենց տեղէն իսկ չարժեքու կարողութիւն չունին. արուններն են որ մեծ գոհարութեամբ ու առանց ոտքերնին գետնէն բաժնելու կը մօտենան անոնց և կը զուգաւորին :

Վայրի շերամաթիթեռնիկները այսպէս չեն. անոնք՝ գունազեղ ծաղիկներու հետ խաղացող սովորական թիթեռնիկներու պէս՝ պարտէլներու, այգիներու ու անջրպետի անհունութեան մէջ համարձակ կը թռչտին իրենց խառնուրդի թեւերով :

Վայրի ու ընտելացած շերամներն իրարու հետ բաղդատելով կը տեսնենք որ ընտելացումը տկարացուցած է այս անասնիկի խակական կորովը :

Շատեր կան, որ մարդկային քաղաքակրթութիւնն ալ կենդանիներու ընտելացումին կը նմանցնեն. շերամներու այս վիճակը թող գէնք մըն ալ չըլլայ իրենց դատը աւելի ուժով պաշտպանելու. ոչ ընտելացումը, ոչ ալ քաղաքակրթութիւնը չեն տկարացներ անասունն ու մարդը. քաղաքակրթութիւնը մանաւանդ երբեք կործանաբար ոյժ մը չէ ու իր գրկած էակը բնաւ տկար ու անճարակ չընէր : Ընդհակառակը՝ քաղաքակրթութիւնը այնպիսի տարր մըն է, որ մարմնական ու բարոյական կարողութիւնները աւելի լաւ պահելու միջոցները ցոյց տալով՝ վայրենութեան մէջ սպառող մարդէն շատ աւելի գերազանց կ'ընէ քաղաքակրթութիւնը : Եւ եթէ ամէնուրեք միշտ հակառակ արդիւնքը կը տեսնուի, պատճառը այն է որ շատ մը շնորհներու հետ այդ շնորհն ալ չարաչար կը դործածուի :

Շերամներու վրայ կատարուած փորձ մը հաստատած է նաեւ որ եթէ կենդանիներու ընտելացումն ալ պէտք եղածին պէս դործադրուի, անոնք եւս կրնան պահել իրենց բնական տոկոսնութիւնը :

Ահաւասիկ այդ փորձը. Ֆրանսացի շերամաբուծ մը, ուղեւոր ընտելացման ազդեցութիւնը փորձել իր խնամած այդ անասնիկներուն վրայ, բացօթեայ տեղ մը տարած է անոնց մաս մը, ու առանց ընտելացումի օքսիդներէն հեռանալու մեծցուցած է զանոնք :

ասոնցմէ ելած հունար՝ երկրորդ տարին մի և նոյն տեղը դործածելով տեսած է որ, նախ արունները՝ ապա էգերը սկսած են թռչտիլ սովորական թիթեռնիկներու պէս :

Յ. Մ. ԱՋՆԱԽՈՐԵԱՆ

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ

ՅԱԿՈԲ ԷՅԷՆՏԻ ՊԵՅԼԷՐԱՆ

Դարուս սկիզբը՝ Քէլլան-Պաշի Գէորգ Աղայ մը կար ի կեսարիա, ուր մեծ հուշակ հանած էր, հնդեատաանօրեայ սուղ չըջանի մը մէջ՝ Թալատի վերի թաղի եկեղեցւոյն շինութեան կայսերական հրովարտալը՝ մայրաքաղաք գալով, առնել տանելու յաջողակութեանը համար :

Այս շոգեպինդ ուղեւորը ձիով կատարած էր երթեւեկութիւնը, անընդհատ գիշեր ու ցերեկ ճանապարհագնացութեամբ, առանց նիստ ու դադար առնելու, և քունը փախցնելու համար դործածած էր քթախոտ, որ կ'ըսեն թէ՝ աչքերուն կը նետէ եղեր պարբերաբար :

Յիշեալ մեծահուշակ Քէլլան-Պաշի Գէորգ Աղայի որդին էր Պէյլէրեան (I) Յակոբ Էյիշեան, որ կեսարիոյ Ս. Կարապետի հին մօնթերէն կամ միաբաններէն մին եղած է, և ամուսնանալէ ու զաւակաց տէր լինելէ յետոյ, Պոլիս կու գայ, և նախ փաճառականաց ու սեղանաւորաց քով միջնորդութեան պաշտօն կը վարէ, և ապա առանձինն՝ սեղանաւորութեան կ'սկսի :

Յակոբ Էյիշեանի իւր մոտաւորական մեծ կորովովը, իբրեւ սեղանաւոր՝ ժամանակին մեծ ծառայութիւններ կը մատուցանէ Տէրութեան, Զարիֆիի նման համբաւաւոր օտարազգի սեղանաւորաց հետ մրցման մտնելով :

Օտմանեան նախարարաց սկիւրի հանդիսացած էր, և մասնաւորապէս մեծանուն Ալի փաշային, հաշակաւոր Ֆուատ փաշային, Միւթէրիֆի Բիւշտի Մէհմետ փաշային, Միւթալ Էյիշեանին և այլոց համակրութիւնը կը վայելէր :

Վերջնիկներ թղթադրամի բարձման ժամանակ ալ՝ յօրինակ այլոց, 100,000 զուրուշի թղթադրամ այրած, ինչպէս նաեւ «Շուարօ» հրացանի սկիւրաւորութեան տեսն՝ 500 հատ դնելով անոնցմէ, Սպարապետութեան Դրան ընծայած է՝ ի նշան հաւատարմի հպատակութեան սու Օտմանեան վեհաշուք դահն, և այսպէս արժանացած է պետական ատրիճանի և չքանչանի :

* * *

Իսկ ազգային շրջանակի մէջ այլ և այլ ծառայութիւններ մատուցած է, միշտ նպատակելով՝ ազգային, կրօնական, կրթականէր հաստատութեանց ու կեդրոնական սնտուկին :

Կեսարիայէն 5 ժամ հեռաւորութեամբ Զօրումի 40 տունի չափ Հայ բնակչաց սիրոյն՝ 4000 քառակուսի կանգուն տեղ գնած, և ասոր վրայ եկեղեցի և դպրոց կառուցած է իւր ծախքովը :

(1) Թալատի վերի թաղին մէջ Պաշի (Բուր) անունը թաղ մը ըլլալով՝ ժամանակաւ Պաշի-Պաշի կը կոչուի եղեր, ուր կը գտնուէր հանգուցեղոյն հայրենի տունը և թաղին անուամբ՝ «Պաշի-Պաշի» կ'ըսէին, որ աղաւաղուելով՝ եղեր է Պէյլէր-Պաշի : Ամանք ալ այդ պատմական մականունը՝ Պաշի-Պաշի յառաջ եկած ըլլալը կը հաւատեն :

Թաւաթի վերին թաղի եկեղեցւոյն համար 1300 լիւրա նուիրելով՝ ձեռք մը եպիսկոպոսական պատարագի թանկագին և մարդարտայեւ զգեստ և գարկաց ծանրագին զեղեցիկ շապիկներ շինել տուած է՝ ձեռամբ մեր տաղանդաւոր զրադէս Եղիա Լիֆնաթի հօրը՝ արուեստագէտ Տէմիրճիպաշեան Կարապետ Աղայի։

Նոյնպէս, Կեսարիոյ Ս. Կարապետ հոգեկաւոր մեծաւորանին 200,000 զուրուշի պարտքը՝ մէն միայնակ և միանուագ վճարելով ջնջած է։

1856ին Բարկու Արեւելեան լեզուաց վարժարանին ստատարանին մին եղած է, և նոյն տարւոյ Օգոստոս 13ին, Կ. Պօլսէն գրած մի նամակաւ — որ հրատարակուած է ի Բարիդ հրատարակեալ Հոյր Գարիբէլի պատկերազարդ հանդիսին մէջ — շնորհաւորելով այդ վարժարանի բացումը, կը քաջաբեւ տնորանխախտ շարունակութիւնը։

Դիտելի է որ՝ այդ համառօտագլոմ նամակին մէջ, խօսքէ աւելի խմտա և զգացում գրուած են, և Յակոբ Լիֆնաթի ինքնազիր տարագրութեան մի ձեւակերպութիւնը ցոյց տալէ դատ՝ անոր խանդավառութիւնը կը յայտնէ, երբ կ'ստորագրէ հոն ժամանակէն։

Ստեփան Ժառայ
ՅԱԿՈԲ ՊԵՏԼԵՐ
ի Կեսարիոյ Թաւաթի

1856ին վերջերք, Տնտեսական ժողով մը կազմուեցաւ Գերագոյն ժողովոյ կողմանէ, որ միանգամայն ստանձնեց Հիւանդանոցի մատակարարութիւնը։

Սոյն Տնտեսական խորհրդոյ անդամ էր Պէյլերեան Լիֆնաթի, որ այս առթիւ 100,000 զուրուշի դրամադրուի մը յատկացուց Սուրբ Փրկչեան միմատան։

Թաղթապետն Պօլոս Պատրիարքին բնաւութեան առթիւ՝ Պատրիարքարանի շէնքին նորոգութեան համար կարեւոր դուռնար մը ոտալէ դատ, Պատրիարքարանի մեծ դուռը տա-

ւելի ընդարձակել տալու համար՝ յատկապէս 5000 զուրուշ ծախսեց իւր քսակէն։

Բաց ասոնցմէ, Պէյլերեան Յակոբ Լիֆնաթի՝ Այդլին մէջ զրադէսը և քերթողները կը յարգէր, կը մեծարէր ու կը զնախաւոր վաճառական առիթներով։

Նիւթապէս քաջաբեւ է Պէյլիթալեան Մկրտիչը, «Մեղու»ի խմբագրատեղի՝ Սըվաճեան Յարութիւնը, և այլ տաղանդաւոր ազգայինները, իւր ասոնք մէջ գտնաւորակ, ուսուցիչ, և այլն կարգելով զանոնք։

Պէյլերեան Լիֆ. Պատմութիւնը կը սկսէր։ Ուստի, 50 լիւրա կանխավճար դուռնար մը նուիրեց Գաղթեցեան Ամբրոսիոս վարդապետին, որ ընդարձակ հետազոտութիւնաւոր և նոր լոյսերով Պատմութիւն մը յօրինէ։

Յակոբ Լիֆնաթի, 1863ին Գաղաքական ժողովոյ ազգային անդամներէն էր, և նոյն տարին՝ այս ժողովոյ համարաւոր մարմնոյն անդամ, անստապիտական գեղեցիկ և զործնական գաղափարներու փոխանակութիւն մը ունեցած է վսեմ. Արքիմիտ Լիֆնաթի և այլ խօսուի ու մեծանուն անդամոց հետ։

Պէյլերեանի Իւսկիւտարու Սէլապիլի տունը՝ ազաբէն ասպնջալոյ մէջ բարձրատիւճան եկեղեցիականաց, ուսեալ վարդապետներու և կարող գտնաւորաց։

Յակոբ Լիֆ. կը սկսէր իրախոսել զործնարաց և արհեստագործաց դատը, այս պատճառաւ միշտ զործ կ'ստեղծէր անոնցմէ կարօտեալներուն, և ասորին տաններով աւիտիւ Իւսկիւտար իւր ընդարձակ տանը ու ծաղկազարդ և ծառաշատ պարտիզին և ուրիշ կալուածոց մէջ հարկաւորներ կը պահէր, միմայն աշխատեցնելու և սպրեցնելու համար զանոնք։

Յակոբ Լիֆ. Պէյլերեան՝ զործով ի Զմիւռնիա գնաց 1865ին, ինչպէս և մենք՝ նոյն տարին, պաշտօնով ի Սարգիսը։

Սոյն տարւոյ Զատիկ թիման օրը՝ Պէյլերեան Լիֆնաթի վերադառնալով ի մայրաքաղաքս, հետեւեալ օրը՝ որ է մեծ Զատիկ (1),

(1) Ս. Նշնդեան տօնին՝ Պաշտիկ—Զատիկ կ'ըսեն ի գաւառս։

սոր հովառակ Մըրկըրին յաճախորդը ոտքը ցամաք դրաւ թէ չէ, ամէնքը մէկ ձանի հաճախորդ ճանապարհ պուտցին. տաղին անդին աւաղին վրայ խաղացող լակտիկները ճամբուն եղբքն ի վեր երկու կարգի վրայ բարեւի կեցան, անոնց մէջտեղէն լսիկ մնիկ ամիրան ճամբան շարունակեց մինչեւ որ սրբիւնդին դրան ետեւ անցայտ եղաւ։

Հիմա կարգը եկաւ Մըրկըրին, տէրաջը ետեւէն ծառային. տարբերութիւնը սա էր որ սա անգամ ճանապարհ բացէր ըսող չի գար. ամէնքը լսեղծին գլուխը թափեցան շունչ առնել չի տողեկան սկսան ըսել։

—Է՛, Մըրկըր, սա ի՞նչ հով փչեց, չըսե՞ս նայինք, տղէկ միտքէդ չենք երկր. Աստուած տայ, Աստուած տայ, հարուստի քաւոյին քիթը կը մենծնայ։

Ուրիշ մը։

—Ծօ՛, Մըրկըր, կեցիք ոտքիդ ջուր մը թափեմ, Երկու տարի է մէկտեղ ծուկի Ելլեւուս ի վեր, սա Գումագարու հանդուած շունիս, մէջտեղնուս սեւ կտառու անցաւ, ի՞նչ եղաւ։

Ուրիշ մը որչափ ձայն ունէր կը պոսար։

—Խեր բլրայ, Մըրկըր, ո՞ւր բարով, ո՞ւրիշ է կար ո՞ւր կ'երթաս։

Ուրիշ մը վրայ բերաւ։

յանկարծ Նորին վսեմութեան կաթնուած հար մեռնիլը բուեցաւ։

Պօլոս լրագիրներէն խմայանք որ մեծաշուք կատարուած է հանգուցիլոյն յուզարկաւորութեան հանդէսը, և զգայուն շեշտերով դամբանախօսած է Սաղիւլի քարոյիչ Վարժապետեան Տ. Ներսէս սրբաւորն, բնաւորան գնելով արքայ-մարդարէին սա խօսքը. «Մեծ ես դու Տէր, և ասեւս սքանչելիս, և դու միայն ես Աստուած իմ»։ Յակոբ Լիֆնաթի մարմինը թաղուած է Գումագարու զուրուշ Ս. Յարութիւն եկեղեցւոյ բակին մէջ, ժառանգորդացը կողմանէ յատուկ դուռնար մը նուիրուելով նոյն եկեղեցւոյն։

Պէյլերեան Լիֆնաթին երկու գաւաթ թուղած է, խորով և Մաքրուհի (1)։

Խորով Լիֆ. Պէյլերեան՝ երբեմն իւր բարեկշիւատակ հօրը զործը շարունակել յետոյ, այժմ կ'զլիտցած է։

Իսկ մարդակեցաւոր Մաքրուհի ամուսնանալով աղետալուք Էտեան Մկրտիչ Լիֆնաթի հետ, և երեք հասն անշարիտաւ որբեր թողլով, վաղապրաւ եղած և թաղուած է տարնութիւր իւր սիրահոռն ծնուցաց։

Տիկին Մաքրուհի Էտեանի արժանաւոր պայագրան ու Պէյլերեան Յակոբ Լիֆնաթի համակրելի թոռն է՝ Վահան Լիֆնաթի Խառեան, որ խնամեալ դաստիարակութիւն աւած, և սրաի ու մարի գանձերով՝ Հայ Երիտասարդութեան փայլուն ներկայացուցիչներէն մին է։

Պէտք չէ՞ որ Պէյլերեան Յակոբ Լիֆնաթի պէս կարեւոր և ինքնօգնութեան ակադար անձնաւորութեան մը բազմակողմանի կեանքին մանրամասնութիւնը ամբողջապէս գրուի և ի լոյս բնծայուի . . . :

Ա. Յ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

(1) Ս. յայտն է անդրդ արու և էդ անունները երբ երարու քով տեանեմ զուգադիպութեամբ, կը յեւեմ փոստակաւոր Հիսարեան Յովհաննէս Լիֆեաթի Բանաւէ։ Հանդիսին մէջ հրատարակած խօսքով և Մաքրուհի անունով սոգային Նախատիար սրտաշարժ փպսանութիւնը։

ԱՆՃԱՐԱԿԻՆ ՀԱՐՍՆԵՒՈՐՆԵՐԸ

ԱՂԲՈՐ ՄԸ ՄՏՄՏՈՒԲԸ

Ատեն մը Գումագարուի դուռը մուտի ու կաթ թաղեր կային. հիմա շողեկաւորին համար պատերէն մատ մը վզուցեր են, զէշ աղէկ ներս լոյս կը մանէ. բայց երբ տակաւին պարիսպ կար պատերուն ու ծովին մէջտեղ սխաւած տի մը հոգին վրայ ամէն մէկ ճրկնորս մէյմիկ բուռիկ շինեւր գլուխնին մէջն էին խոթեր։ Երկու շարք ցածկուկ տունեւրու մէջտեղէն թաց խիտում փառոց մը որբութիւնով խաղափաթ-Ելլին կը հանէր։ Աս փողոցին գետնը ամառ ձմեռ լիպիկ ցեխ է. իրիկուան գէմ յոգնած մարդիկ անկէց կ'անցնէին ազրար Կուկուլիին խանութը երթալ քանի մը հատ ձնեկը, և երբ ատեն տեւրնար սրկէց նրկէց գործի վրայ խօսելու։ Անոնց երեսէն ազրար Կուկուլիին տներ տներ և առանց աշխատանքի Գումագարուի դուռի տներէն աւելոր մարդն էր եղեր։ Աս միջոցիւ աչքը նաւամատոց սղդեր էր տեսնելու համար թէ բազմը կրէն ի՞նչ նոր որս կը բերէր. մէյ մըն ալ տեսնելով որ ծովու մարդ չէ, «Է՛, ըսաւ սիրտը նեղանալով, էս ալ զիտցայ որ մէկ բան մըն է Եկողը» բայց տ-

ՃԵՐՄԱԿ ԱՂՁԻԿԸ

Ճերմակ խոնձարուքի հրապոյրն էր որ ծնած օրէն իւր սիրտը շուշանին հետ կապեց, և մահուանէ վերջն ալ ճերմակ պատանքին մէջ փաթկուեալով զապաւարն էր որ հողին մինչեւ երկնքի ծիր կաթինը բարձրացուց այդ սպիտակ ազգական: Եթէ երբէք կեանքն երբեմն հրապոյր ունեցաւ իւր աչքին, այն ալ իւր նախընտրած գոյնէն չըջարտաւած լինելու հրապոյրն էր որ չմարեցաւ բնաւ իւր սրտին մէջ: Սպիտակ կարապին, բամբակէ ամպերուն, գէյտողէ վրիթուրներուն, սիրահրաւիր շուշաններուն, մարդարտածաղիներուն, ոյց իւրաքանչիւր թերթին երկնքի սպիտակ ցօղիկին խառնուելը կը պատկերացնէր իւր աչքին, ձիւնի հատիկներուն որք երկնքի մէջ բնակող սպիտակ հրեշտակներու փետուրներէն կը թափվի: Այդ ամենուն համար հողի կու տար, և եթէ բնութեան մէջ երեւոյթ մը կար որ վանի քիչ մը թօշնած կարմիրին կապել կու տար, այդ ալ վերջապէս զապաւին էր զոր արշալուսի ճերմակութենէն աւելի սիրեց: Յանկուեալ գոյնն ալ իրեն համար կարմիրը չէր, սէրն առաջի օրէն ճերմակի մոտիկ ներարկեցին իւր մէջ, մայրիկին ճերմակ կաթին եղաւ իւր նիւթական սնունդն, և անոր գէմքն առաջին անգամ իւր մօր ճերմակ տոնքին հետ շփուելով էր որ մայրիկը սիրելու բնագործ ծագեցաւ իւր սրտին մէջ: Մինչեւ մեռած օրը սէրն իւր պղատոնական անմեղութեան մէջ բնութեց: Իւր սննդեան, հագուստին ու անկողնին համար ալ ճերմակը նախընտրեց: Կաթը, սերը, մածուցը ամենէն աւելի կը սիրէր: Երեւելին վարդապոյնները ճերմակ էին, անկողնին համակ ձիւնաթոյր ճերմակութեամբ կը դողդոջար: և ծաղիկները զորս կը խնամէր իւր սննդիկին պատուհանին առջեւ՝ ճերմակ էին համակ: Ինքնակերը, վարդերը ճերմակ էին իրենց թաղարներով: աղաւթին հետ կը հրճուէր ամբողջ օրն և մեկտեղին հետ կը ննջէր՝ դիւերն ալ ճերմակ երազներու մէջ թաղուելով, ճերմակ պարկերներէն օրօրուելով: և հարսին հագուստը կը

մոմ մը ամենեւով Աստուածածնայ պարկերէն առջեւ վառեց տեղը փակցուց, ինքն ալ պողբարեւուն վրայ չորեքսու սիսաւ արցունքով աղօթք բնել: Առաջ՝ Հայր մեր մը, ետքը մէկ երկու տուն Սաղմոս, Նարեկէն քանի մը դրութիւն: Ինչ՞՞ Մըկըր տեսաւ որ ասով ալ չէր գտաւ, ուրիշ բան մը պէտք էր, իր լան կարծքը բացաւ ու ծով ու ծով սկսաւ ծեծել և կըրտէր: «Մարիկ Աստուածամայր, աս բնութի պան է, տուն կիսեմ օր էս երկու քուր ալ ունիմ, անոնք որ չի տեղաւորեմ, էս աշխարհ չեմ մտնար, ասոր ճարը ինչ է, բնութի բնեմ, մարիկ Աստուածամայր, տուն կիսեմ, տուն կիսեմ:» Այսպէս մինչեւ որ կուտ մը բացաւ արցունքը ցամքեցաւ, երկուքը մէկ մը կը կրկնէր: —Մարիկ Աստուածամայր, ճար մը ճարակ մը կտիր, տուն կիսեմ, տուն կիսեմ: Ապէկ որ ժամկոչը վրայ հասաւ, իրեն որ մնար, Մըկըր ան օրը հոն իրիկուն կընէր: —Է՛, տղաս, բոս, աս օր լուր օր է, էլ նայինք, էլ օր էս ալ կըլամ տեղս էրթամ: Ապէկ ալ բոս, իրեն որ մնար Մըկըր տեղէն խախտելիք չունէր, մինակ որ աս աղօթքը բնելէն ետքը երբոր սիրտը վաւ, բացաւ տեղս քիչ մը, —Է՛հ, բոս, հիմա ուղինք չուզենք ալ—

սիրէր մոմ նարնջածաղկանց մէջ որ արնուեթեան դրոշմը կը կրէ, և պարմանին դադարը կը սիրէր, սպիտակ մեղեքանազան պատկերներու ներքեւ լինելու ճերմակ դադարին ուր ճերմակ երազներու մէջ մարդ տեղէն կը ննջէ: Զմեռը կը սիրէր իւր ձիւնէ պատանքին համար ու լուսինն իւր առջեւն ճերմակ նշույններուն համար, և ամառն իրեն հետ կը բերէր նուրբ սպիտակ շրջալայ քղանքը, մետաքս պարեգօտը, ծաղկապարզ սպիտակ զլխարկն ու ճերմակ մանր կօշիկներն, և ձմեռն իւր սպիտակ բրդեղէն հագուստներն և թիկնոցները ճերմակ փետուրապարզ զլխարկներով, ու ճերմակ ժամեակներուն և ժապաւէններուն մէջ հուրիկ կը նմանէր, փետուրներուն մէջ՝ թռչունի: և օր մը ամառնաւայտ ճերմակ Աղջիկը ծովու գիւղացին մը հետ, սպիտակ առաջապատանաւին մէջ ճերմակ ծաղկալեւա հագնող երիտասարդին՝ զոր տեսնել էր օր մը անդուռնի վրայ և սիրտն ի հեւ սպասել էր անոր ցամաք համեմուն: Երկու ճերմակ հագիններ իրարու փարեցան այդ օրէն և չարաթէ մը կոյսն իւր բազմաթի ճերմակ հարսի հագուստն ալ հագաւ, և իրենց մեղբայրութիւնը ծովերուն մէջ անցուցին: Ամառն առաջինն ի վեր երկու ամիս էր անցած, գիւշեր մը ծովեզրն իջան ճերմակ խիճերէն ուտտուելով ճերմակ ժայռերուն վրայ, մինչեւ նաւակն, որ իրենց կը սպասէր ժայռին քով կապուած, ամառնիքը պիտի վարէր վայն, ճերմակ չարաթէ քողին ներքեւ տաղիկէն ալ աղւոր երեւցաւ իրեն ճերմակ հարսը: զրկեց վայն թեւերուն մէջ սեղմելով, չրթունքն անոր աղւոր չրթունքներուն զայցուց և ծնդերուն վրայ նստեցուց վայն՝ հովին յանձնելով նստակն, որ առաջապատները կ'ուսեցնէր, և ճերմակ փետան իւր շնչով հարսին չարաթէ թրթռացնելով և ուսեցնելով կուրծքը սիրոյ հրապոյրին ներքեւ, որ միշտ ճերմակ էր իրենց համար: Այդ զրկեր շատ բաներ ըսին իրարու, շատ կոյս անուրջներու մէջ օրօրուեցան, ծովերը դեռ ոյգքան սէր տեսած չունէին, և կը թռչէր նաւակը ճերմակ փրփուրներ հանելով, բար կուրկուրին ալ հովուելու է, դէռ բան չէ անցաւ լալէն ետքը քիչիկ մըն ալ կը խնայտանք: Աստուած բրածո շատ չտեսնէ, նեղ տեղ օրս զրկեր կ'ընեմ կոր: Է՛, հին օրինաց մարդ, հէ՛, դո՛ւք Մըկըրին համար ինչ կ'ըսէք, հին զլուխ հէ՛, . . . ինչ մեղքս պահեմ, կ'ուղիկ որ ասօրուան օրս ալ ան հին հին օրերու հաւատով մարդոյմէ քիչ մը շատ բլլային, մեր զլուխն ալ խեր կու դար, խոնկով, մոմով պիտի փնտռենք այն օրերը երբ խալը երեսնէ, Աստուծոյ վախը պատէ և օրհնէնքը տաւնէն չէր պակսեր: Ինչ որ է, չիտակ ըսողին զլուխը ծակ կ'ըլլայ, բայց աս ասանկ է: Երկան չընեմ, Մըկըր քիչ մը ետքը աղւոր կուրկուրին խոնկով հասաւ, ուղեց չուրկեց օձիքը ձեռք տուաւ: Աջքովը փնտռեց գինեւան սեղանին ճակատը նկարուած ան հին նկարը որուն առջեւը տաղալուծեան ատեն բերանը բաց կեցեր էր: Ասիկայ կէսը մարդ կէսը ձուկ էր որ ջուրէն դուրս կ'ելլար, ձեռքն ալ վարդ մը բռնած էր: Անոր առջեւ անցած սկսեր էր խոնկ առաջին անգամ, հիմա որ նորէն եկեր առջեւը հասեր էր դէմ դնել չէր ըլլար, աս հրէշին առջեւ պէտք էր խոնկ ու խոնկ ու խոնկութիւնը ձեռք առնել:

կը սահէր առանց իւր ընթացքն զգացնելու ամոռներուն: մէյ մըն ալ յանկարծ սարսափի ճիչ մը հանեցին երկու ճերմակ հողիները: —Վահրամ, հաւաքեց հարսը, սպիտակ ժայռը մեր նաւակը խորտակեց: —Ճերմակ, ողբաց ամառնիք, ճերմակները պիտի բլլան մեզ պատանք: մեր դադարը կապուած է, բայց հովը ճերմակ փրփուրներ պիտի ցանէ անոր վրայ: Եւ զիրար զրկելով անդուռնի մէջ սուգեցան: յաջորդ առաւօտն իսկ ճերմակ Աղջկան յիշատակը մնաց լոկ աշխարհի մէջ: նաւակին բեկորներն առաջապատին վրայ կը հանգչին ցարդ: Սիրեւեաց արցունքներ և երկնքի ցօղ ճերմակ վարդեր չրուսցուցին անոնց կապուած դադարին վրայ: Բայց իրենց հողին սիրային, դոնան դեմիւսը՝ չղաղրեցան փրփուրներ ցանել ճերմակ ամոռից կապուտակ չիրմին վրայ: ԵԻՏԵՐՊԷ

ԾԱՂԻԿԻ ՊԱՏԿԵՐԸ

Բ Ի Լ Ո Ր Ի

«Աղիաւէ»ի հեղինակին Պալիս այցելութիւնը, անգամ մըն ալ առիթ կուտայ մեզ իր վրայ խօսելու ու մեր հասարակութեան ներկայացնելու այդ եղանակն անձնաւորութիւնը: 1850 Յունուար 16ին Ռօշֆօռի մէջ ծնած է Ժիւլիէն Վիօ: Ծովը իր ամբողջ հոգիով սիրող, պաշտօն մը՝ 1867ին մտած է նաւային դարձող և 1873ին բարձրացած է մինչեւ սպայութեան առաջին աստիճանին: Իր կեանքը անցուցած է այդ անկայուն, մեռնող, ահաւոր տարրին վրայ: Եւ սակայն այդ ծովու մարդուն մէջ դրչի մարդն է որ աւելի կը հրապուրէ, կը յուզէ դրական աշխարհը: Իր լայն ու բանաստեղծական աստղա-

Գինեստան մէջտեղ իրարու վրայ երեք սեղան դրած էին: ճերմակ ջուրի շիւթներն հետ մեկտեղ, խոր սիսեռ, ձուկ, աղցան, պղտիկ պղտիկ պնակներու մէջ մէկ քանի պատառ հաց: Էն վրան փունջ մը ծաղիկ բոլորովը մոմեր որ գլխերը պիտի վառէին, անոր համար է որ գլխով մարդուն, մոմերը վառել է, կըրտէն: Ատ հարկները սեղանին շուրջը ցածկուելով թռններու վրայ քսան քանակներ հատ նաւալար ու ձկնորս ժողովուրդներ նստել էին և Մըկըրին կ'ապաստէին: ան ալ որ կ'աւ նստաւ, աղւոր կուրկուրին՝ հին օրերու սովորութեան պէս, պատին վրայէն կախուած տեղէն փոշիլից սաղ մը վար առաւ և Մըկըրին զրկեց դրաւ: Մըկըր արդէն դուշակեր էր, ազատուած չի կար, օձիքը ձեռք տուել էր: քանի մը հատ ձնիկ, քիչ մը ատեն գաւաթներու իրարու զարնուելու ձայնէն և —Կենդանութիւն —Անուշ անմահութիւն խօսքերէն ուրիշ խօսք չի լսուեցաւ գինեստան մէջ, երբոր քիչ մը զլուխները սկսան տաքնալ, Կօկան աջուրն որ ատենով Մըկըրին լուս (Շարունակելի)

ՄԻՇՐԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԵՍԵԱՆ

ընդին մէջ Լօթի նորանոր աշխարհներու ուսումնասիրութեամբ իր ուղեղին մէջ կազմուող լուսավիշ մանան հրաշալի կերպով թուղթին վրայ դրաւ, մարմնացուցաւ:

Եւ արդարեւ, ի՞նչ կայ աւելի մեծ, աւելի վաւեր, քան բնութեան այդ անեղը, անսահման ներշնչարանը, ծո՞վը:

Չգիտեմ ի՞նչ տեսակ խորունկ ու անդիմադրելի բան մը կ'զգայ մարդ տեսնելով երկու կապոյտ անհունութիւններ, երկինք և ծով, որք իրարու մէջ կը պատկերանան յաւէտ ժպտուն ու ծիծաղկոտ և մերթ այդ յաւիտենապէս իրարու ակնապիշ սիրահարներն կը խոժոռնին, կը մըլտեն մին իր որոտումի արհաւիրքը ցուցնելով և միւսը փրփրալով ու մութ մութ կոհակներ գլորելով:

Ու Լօթի, մեծ զգայնիկ մը, իր ուղեւորութեանց պահուն, Մարօքէն վարդ մը կը քաղէ, Պոլսէն մանուշակ մը, Իսլանդացի անթառամ ծաղիկ մը՝ հրապարակ նետելու իր հրաշակերտներն «ի Մարօք», «Ալիսաէ» ու «Իսլանդացի Զրկնորս» իր գլուխ գործոցը:

Ու այս անգամ որ Լօթի աւազի ահաւելի աշխարհներէն անցնելէ ետք, կու գայ Վասիլորի յաւաթի ափունքը իր ուղեւորութեան գեղեցիկացնելու յիշատակները ծրարելու, արդեօք ի՞նչ պիտի նետէ մեզ իր անհունապէս մեղմադժ ու գիշն, իր բանաստեղծական վառ երեւակայութենէն:

Եւ սակայն ինչ որ ալ ըլլայ, իր հանձարին շուրջը համբաւի անթառամ պսակը հիւսող հրաշակերտներէն պիտի ըլլայ ան՝ քանի որ անոր մէջ խորհրդաւոր ու մշտնջերու մէջ գողգոթուն Արեւելքն է որ պիտի նկարուի, երեւան գայ:

«Իսլանդացի Զրկնորս» ին հեղինակը, տէ՛րն է իր լեզուին, խիղախ ու քաջավարժ հեծեալի մը պէս՝ որ իր փրփրերախ նոսր ուրանցելապէս կը հպատակեցնէ իր գանգաւանդին:

Ակադեմիային մէջ Օղթավ ֆէյէի աթոռին ժառանգորդն է Լօթի: Պատուը լէգէնտի պատուանշանը, կը զարդարէ իր կուրծքը և անոր քով Մէճիտիէի երկրորդ կարգի պատուանշանն ալ պիտի փողկոպի զոր նուիրած է այս անգամ Վեհ. Սուլթանը գնահատելով իր արժանիքը:

ՕՐԱԿ

ԾԱՂԻԿԻ ԼՈՒՐԵՐԸ

Ա Ձ Գ Ա Յ Ի Ն

Վեհ. Սուլթանը բարեհաճած է առաջին կարգի Մէճիտիէ պատուանշան շնորհել Վաւ. Տարթ. Խորասանճեան էֆէնդիին:

—Ս. Պատրիարքը կիրակի օր Մարքի գիւղէն Օրթագիւղ գնաց Վաւ. Մարտու Սիմոն պէյի տեսութեան:

—Գեր. Գրիգորիս արքեպիսկոպոս Յովհաննէսեան անցեալ կիրակի պատա-

րագ մատոյց Գուրուշէմէի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, և եկեղեցւոյն սեպհական երկու տուներու շինութեան մասնակցող ազգայնաց ննջեցելոց հոգւոյն համար պաշտօն կատարեց:

—Խապիւղի առժամեայ քարոզիչ կարգուեցաւ Տ. Բարթուղիմէոս վարդապետ Պաղճեան:

—Նրեաէի հոգեւոր հովիւ Տ. Մանուէլ քահանայ, Աւագ Հինգշաբթի բանալով տեղւոյն Ս. Կարապետ եկեղեցին, արարողութիւն կատարեց է:

Տ. Հայրը կղզւոյն ազգային կալուածոց վիճակին նկատմամբ Պատրիարքարան զրկեր է տեղեկագիր մը որմէ կը յայտնուի թէ Ս. Կարապետ եկեղեցին խաբլու վիճակի մը մէջ ըլլալուն անհրաժեշտ պէտք ունի եղեր նորոգուելու:

Եկեղեցւոյն սեպհական կալուածները տասն և հինգ կտոր են եղեր, որոց 13ը փոքր խանութներ ու տուններ, մին գերեզմանատուն, 4000 կանգուն տարածութեամբ և մին ալ ձիթատան, ունենալով իր մէջ 20ի չափ ձիթենիներ:

—«Մասիս»ի մէջ կը կարդանք.

«Ուսումնական խորհրդոյ կողմանէ վկայականի արժանի դատուած ուսուցիչը, որոց անուանք արդէն հրատարակուած են իւրաքիտ, կը հրաւիրուին անձամբ կամ զրով զիմել յԱզգ. Պատրիարքարան և ստանալ իրենց ուսուցչական վկայականներն»:

—«Փունջ» կ'իմանայ թէ՛ Սղերդի մէջ բողոքականութիւնը բաւական տարածուեր է և հոռիմէական Հայերն ալ այդ մասին ջանքեր կ'ընեն:

—Նիկիոյից առաջնորդ Գեր. Տ. Ստեփաննոս եպիսկոպոս, Ապրիլի 30ին վիճակին Բերէմէթ գիւղը գացեր, և ամսոյս 3ին, կիրակի օր, տեղւոյն Ս. Մինաս եկեղեցւոյն մէջ պատարագ մատուցանելէ յետոյ նայն եկեղեցւոյն վրայ երկու քահանայ ձեռնադրեր է:

Սրբազանը երկու օր ետքը Մեծ-Նոր գիւղ երթալով թագ. խորհրդոյ ու դրպրոցական խնդիրներով զբաղել սկսած է:

—Պատր. Փոխանորդ Գեր. Գարբիէլ Ծ. վարդապետը քանի մ'օրէ ի վեր հիւանդ ըլլալով, Սամաթիա իր բնակարանը կը մնայ. ուստի փոխանորդաբար Կրօն. Ժողովոյ քարտուղար Արթ. Խորէն Աւագ քահանայն կը վարէ փոխանորդարանի գործերը:

—Տփղիսի Ս. Ստեփաննոս եկեղեցւոյ տարկաւադուհներէն Կոյս Հռիփսիմէ թայրեանց որ ուխտի գացած էր երուսաղէմ, Գահիրէ և Ալեքսանդրիա հանդիպելէ վերջ՝ չորեքշաբթի օր մայրաքաղաք հասաւ: Կրտուի թէ՛ Ազնուհի կոյսը առանց ցամաք ելնելու յաջորդ օրը մեկնած է դէպի իւր պաշտօնատեղին:

—Մանթ հայապետ Տիմիթրիոս էֆ. Չոլաքիտէս յունարենի թարգմանելով մեր Պատրիարքարանի օրէնքներն ու կանոններն, սկսեր է հրատարակել տալ, Յունաց Պատրիարքարանի պաշտօնական «Եկեղեցիութիւնի Արթիկա» ամսու կրօնական թերթին մէջ:

Ն Ե Ր Ք Ի Ն

Վաւ. Մարտու Սիմոն պէյը վերաւորողներուն դատը հինգշաբթի սկսաւ տեսնուիլ պատժական դատարանի մէջ: Վաւ. Պէյի վիճակը երթալով կ'աղէկնայ. կ'ըսուի թէ քանի մ'օրէ ի վեր անկողնէն ելած ըլլալով տանը մէջ պտրտիլ սկսած է:

—Կաթողիկ Ստրուց Պատրիարք Տ. Պէյի Խաչնաւերունէն ճամբայ ելած է մայրաքաղաքս դալու, և վերջերս իրեն շնորհուած պատուանշանին առթիւ իր երախտագիտական ու հաւատարմական զգացմանց հաւատարմքը՝ յոտս կայս. դահոյից մատուցանելու համար:

—Կոյսերական հրամանաւ բարձրագոյն վարժարաններու՝ Քեղարտիսանէի մէջ տրուած հացիկերոյն վերջացաւ չորեքշաբթի օր. անցեալ շաբաթ օրէն մինչեւ այդ օր կարգաւ Քեղարտիսանէ գացին Մովսէս բարձրագոյն ու երկրորդական, Զինուորական ու Քաղաքային բժշկական, Նիւմունէի Թէրազը, Արուեստից, Յեղապետներու, Պէշիկթաշի Համիտիէ, ինչպէս նաեւ Քեղարտիսանէի երկու վարժարանին աշակերտներն, իրենց ուսուցիչներով և պաշտօնեայններով:

—Էպուլ Հէպպայի մէջ Շէյլ երէցին անօրինութեան ներքեւ ժամանակէ մ'ի վեր կատարուած պեղումները 55 սրնաուկ հնութիւններ երեւան հանած են: Մուսուլի շրջակայքն ալ գտնուած են երկու արձաններ՝ որոց մին Շամիրամի և միւսն Թեկլաթ-Բալասարինն են եղեր:

—Ապանիացի երկրաւոյդ Պ. Խիմէնէս որ Փոքր-Ասիոյ մէջ պտոյտ մը կը կատարէ, զիւղացիի մը առաջնորդութեամբ Մալթիայի շրջակայքը գտած է մարմարիտէ մեծ զանգուած մը, որ Ասորեստանի թագաւորներէ միոյն առիւծի որսորդութեան մէկ տեսարանը կը ներկայացնէ:

—Կրտուի թէ՛ Աֆիոնի հունձրը այս տարի բաւական առատ պիտի ըլլայ:

—Վեհ. Սուլթանը խմանալով որ Էնկիւրի և Սերաստիոյ նահանգաց հողերն յարմար են բաթաթէսի մշակութեան, նախարարաց խորհրդոյն հրամայած է հարկ եղածն ի գործ դնել:

—Վերջերս Վանայ մէջ տեղացած հեղեղներու միջոցին, գաւառին շրջակայքն ալ առատ ձիւն տեղացած ըլլալով բաւական վնասներ յառաջ եկած են:

—Իրաւարանական վարժարանի տարեկան քննութիւնները պիտի սկսին յառաջիկայ Յունիսի 9ին:

—Ամերիկացի 37 միլիոնատէր որը պտոյտի համար մայրաքաղաքս դալով՝ անցեալ շաբթու մէջ Պրուսո գացած էին, քանի մ'օր ետքը նորէն Պոլիս եկան և երեքշաբթի առտու Երազոյ դային մասնաւոր կառավարով:

—Գ. Գունէն նորէն հրահանգ զրկուած է Տրապիզոնի կառավարութեան, կարելի եղածին չափ վաթմացնելու Կարնիի նահանգը զրկուելի ցորեններու առաքումը:

—Հարիւր հազար Մէճիտիյէ, արքունի փողերանոցին մէջ մանր դրամի վերածուած է Օսմ. Պանդայի հաշուոյն:

—Ներքին գործոց նախարարութիւնը ձերբակալման հրաման տուած է այն եօթը աւաղակներուն համար, որք Գուրուչայ գաւառակի Սիւնպիւլլի անուն տեղը, Կ. Պոլսէն դացող ութն ուղեւորներուն վրայ յարձակելով՝ յարկատուած են անոց գոյքերն ու դրամներն:

—Սէլանիկէ, Անդրիանուպոլսոյ եւ Գոնիայի կուսակալութեանց մէջ առատ անձրեւ տեղացած ըլլալով, կը յուսացուի որ հունձքերը առատ ըլլան:

—Ուլսարի տուրքէն այս տարի Գոնեայի մէջ 47,000 տակի հաւաքուած է: Այս գումարը նախորդ տարիներու կըրկինն է եղեր:

—Ներկայ ամսոյ մէջ երկրաշարժի զօրաւոր ցնցումներ զգացուեր են Կէօրիճէյի, Կէմէյի, Կիլիկի և Պիդառի մէջ:

—Մայիս 7—13, եօթն օրուան մէջ 209 մահ պատահած է Կ. Պոլսոյ և արուստանաց մէջ:

—Պրնմանիա շողենու Մայիս 14ին Վոսփորէն անցաւ 266 Հրեայ դպրութեաններով, որք Ամերիկա կ'երթան:

—Մինչեւ 12 Մայիս ճիւղտէ ելնող ուխտաւորներու թիւը 34,000ի հասեր է:

—Յանձնաժողով մը կազմուած է բարեկարգելու համար Պարսկց ծոցին վրայի հեռագրական թելը, որ Հնդկաստանի հետ հաղորդակցութեան միակ միջոցն է:

—Երեքշաբթի մայրաքաղաքս եկան Տոպրուճացի 300 իսլամ դպրութեաններ:

—Հանքաց, Անտառաց և Երկրագործութեան նախարարութիւնը կրկին խնդրեր է Բ. Դոնէն՝ որ դադարեցնէր թոյլ չտրուի անտառներու մէջ հաստատել իրենց բնակութիւնը:

—Ա. Համաի, ճէմիլ, Գառնիկ ու Աւետիս էֆէնդիներն որք երկրագործութիւն ուսանելու համար Պերլին զրկուած էին, իրենց չլծանն աւարտած ըլլալով Պոլիս պիտի գան:

Ա Ր Տ Ա Ք Ի Ն

Անգլիոյ և Քանկոյի պետութեան միջեւ կարեւոր կարգադրութիւն մ'եղաւ: Պելճիոյ Լէպփորթ թագաւորը, որ կառավարին է այս պետութեան, Անգլիոյ կը թողու 25 քիլոմէթր բայնութեամբ երկիր մը, որու շնորհիւ Անգլիացիք պիտի կրնան Բարբառայ հրաւանդանէն մինչեւ Նեղոսի հովիտն ելնել առանց դուրս ելնելու բրիտանական կարգաւորման համարմանէն: Ասոր փոխարէն Անգլ. կառավարութիւնն ալ Քանկոյի պետութեան կը թողու Նեղոսի ծնունդ տուող լիճերուն մօտ այլ և այլ երկիրներ, որոցմով այս վերջինն ալ իւր սահմանները պիտի ընդարձակէ մինչեւ հասարակածային Ալիքիկէ, ու պիտի նպաստէ այդ կազմերու քաղաքակրթութեան: Փրանսացիք հաշտ աչքով չեն նայիր այս կարգադրութիւններուն և մտնուլը շատ յուզուած է:

Անգլ. դիւանագիտութեան այս ձեռնարկին դէմ:

—Քանկոյի կառավարութիւնը ընդուներ է Փրանսայի այն առաջարկը, որով սահմանադրի այս խնդիրն Պելճիոյ հանրապետութեան նախագահին իրաւարարութեան կը թողուի:

—Կրսուի թէ նախարարական տաղ-նապը, որ ժամանակէ մ'ի վեր կը յուզուէր Փրանսայի մէջ, վերջացեր է: Պ. Շարլ Տիւրիւի կազմեր է նոր նախարարութիւնը:

—Պրաղիլիոյ հանրապետութեան Փորթուկալի հետ ունեցած վէճը հաշտութեամբ վերջացեր է:

—Երկրաշարժը, որ վերջին ժամանակներս բաւական մեծ փրաններ պատճառեց Յունաստանի մէջ, տակաւին կը շարունակէ իր աւերումները:

—Աֆղանիստանի Էմիր միանգամայն նշանաւոր գրադէտ Ապտ-Էլ-Բահման Խան սկսեր է գրել իր կենսագրութիւնը, որ շատ շահեկան պիտի ըլլայ եղեր:

—Ամերիկացի նաւապետ Մէհէն և իւր հրամանին տակ գտնուող սպաններն, որք Լոնտոն դացած են ի փոխադարձ այցելութիւն՝ Ուիմպեան հանդէսներուն առթիւ այցելութեան դացող անգլիական նաւատորմին, մեծ ընդունելութիւն դրամած են: Անգլիական նաւային սպայից կողմէ ի պատիւ իրենց տրուած մեծ հաց-կերելիքն հրաւիրուած է նաեւ Լոնտոնի Փրանսական դեսպանատան նաւային կըցորդն, որ կարգադիր մասնախմբին ալ անդամակցեր է:

—Պուլկարիայէն նոր լուրեր կը ծանուցանեն թէ Ֆէրաիւնանս իշխանը հրաժարեցուցած է Պ. Սթամպուլի մէջ ա-նոր պաշտօնակիցները, և թէ իր այս անօրինութիւնը ընդհանուր զսհունակութեամբ ընդունուած է:

ՁԱՆԱԶԱՆ ԴԷՊԵՐ

Ատանայի «Սիհան» լրագրէն կը քաղենք հետեւեալը.

Այլ և այլ քաղաքներու մէջ դայմագամութեան պաշտօն վարելէ վերջ, տասն տարիներէ ի վեր Ֆէրիէ մէջ բնակող Ալիեա էֆ. անուն անձ մը անցեալ Ապրիլ ամսոյ 26ի գիշերուան ժամը 6ին խելագարելով 14, 10 և 6 տարեկան երեք սղջիկները, ինչպէս նաեւ մին՝ երեքամեայ և միւսն՝ միտմեայ երկու մանչ զաւակները տարճանակով սղաններէ ետքը, իրեն հետ վերաւորած է նաեւ Ալի անուն սպասուորն, ու տարճանակի ձայներէն արթննալով օդնութեան հասնող դրացիներէն մէկ քանին: Տեղական ոստիկանութիւնը թէեւ ձերբակալած է զինքը, բայց երկու օր ետքը մեռեր է:

—Կիրակի օր մարդ մը Հասէքիի սղջկանց վարժարանը երթալով՝ եօթը տարեկան սղջկան մը անունը կուտայ և կ'ըսէ թէ՝ ծնողքը կ'ուզեն, եկած է տունը զինքը: Աղջիկը անձանութիւն հետ

կ'սկսի պարտիլ փողոցէ փողոց, և երբ ամայի տեղ մը կը հասնին, մարդը կը հանէ պղտիկին ոսկի օղերը, ըսելով թէ՝ աղամանդէ օղ պիտի գնէ իրեն, ետքը ձեռքը 10 փարա կուտայ անոր, որ երթայ նոյարավաճառէն հաց առնէ: Երբ աղջիկը հացը առած կուգայ, արդէն մարդը կ'ծիկը դրած ըլլալուն՝ լալ կ'սկսի: Անցորդները զինքը առն ևր տանին:

—Երկուշաբթի գիշեր Գասթափ փաշայի մէջ ձերբակալուեցաւ Սանտալճի Համոսի անուն մէկը, որ դաշայնով ծանրապէս վիրաւորած էր իր Հապիպէ անուն զոքանչը:

—Իսաք անուն Հրեայ չարագործ մը՝ լամպարով մը ծանրապէս վիրաւորեց Սամաթիոյ ոստիկաններէն Սապրի Էֆէնաին, երբ այս վերջինը կը հալածէր զինքը: Ուրիշ ոստիկաններ վրայ հասնելով Իսաքը ձերբակալեցին:

—Սկիւտարի Պուլիուրը գիւղին չըջակայքը՝ Գոսթի անուն կիրի գործարանատէր մը, փուռերէ միոյն մէջ նետելով ինքզինք՝ այրեր է:

—Անցեալ շաբթու մէջ Բանկալթիի շիտակ ճամբուն վրայ խանութ մը գողեր մանելով 12 տակի չափ տպրանք վերցուցին:

ԱՐԺԷՔ ԴՐՍՄՈՑ

Օսմ. լիրան 100 զուրուշէն			
Մէճիտիյէ	108 5	Բուսիոյ բօլ	89 30
Քաւորդ մէճիտ	107 25	Նաբոլէօն	87 16
Մանր մէճիտ	103 20	Գրիմից	51 20
Մէթալիք	96 40	Անգլ. լիրա	110 5
Գոնսպիտէ	26 32	Բուս. երկ.	493 9

Մանէթ թղթադրամ 8 30

ԾԱՂԻԿԻ ՀԻՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Թէեւ ոչ Ծաղիկի նոր շրջանը հինին և ոչ ալ նոր հրատարակչութիւնը նախորդ շրջաններու հրատարակչին հետ թերթիս մասին ու է առնչութիւն ու պայման չունի, սակայն և այնպէս, չուզելով Ծաղիկի հին բաժանորդները բոլորովին զրկել իւր Ծաղիկն ստանալու իրաւունքէն, որոցմով եւր. 10 թիւէն պակաս առնելով՝ ունեցողներունը ամբողջովին, և այլ թիւէն առնել տանելիք ունեցողներունը՝ զրկել նոր քանի մինչեւ 10րդ թիւը. ինդ թիւով զր. հին բաժանորդները՝ եթէ ուզեն այդ թիւէն վերջն ալ Ծաղիկ ստանալ, ուղղակի նոր հրատարակչին անուան զրկեն իրենց միամեայ բաժնեդինն:

Այս առթիւ կը խնդրուի նաեւ գաւառներու բաժանորդներէն 100 տկան փառայի նամակադրոշմ զրկել մեզ, զըրկուելիք Ծաղիկներու թղթատարական ծախքին համար. առանց սոոր չպիտի կրնանք խոստացուած թիւերն յանձնել թղթատարին:

Մ Ա Ս Ի Ս

Հանդէս նախնական և երկրորդական կը լծուի թեմայի, հրատարակելու ընդ վերադասութեամբ Ուսումնական խորհրդի Ազգ. Կեդր. Վարչութեան:

Հրատարակուեցաւ 43րդ տարւոյ նոր շրջանի 2րդ թիւն, բազմազան բովանդակութեամբ:

Կը հրատարակուի ամիսը երկու անգամ, տարեկան բաժանորդագրութիւնը Պոլսոյ համար 40, Գաւառներու համար 50 զրէ է: Թերթը ձեռքէ ալ կը ծախուի համար 2 զսուրէն:

ԼԵՒՈՆ ՏՈՒՍՏՈՅԻ

ԿՐԻՑՅԵՐԵԱՆ ՍՈՒՆՏ

Տաղանդաւոր պերճաբան Արթ. Տ. Խորէն Ծ. Վ. Ստեփանէ հարազատ թարգմանութեամբ հայերէնի վերածելով Տոլստոյի աշխարհաստեղծութիւնը, հազար օրինակ տպագրել տուած և նուիրած է Միացեալ ընկերութեան:

Ամէն ոք փութալու է իր գրադարանին մէջ ունենալ հատ մը այս գրքին, որ ոչ միայն անորժիշկ ընթերցման մը համար է, այլ և բազմաթիւ հաստատութեան մը բարոյագէտ նպաստելու գոհանալիութիւնը կու տայ:

Գինը 5 դահեկան է:

Կեդրոնատեղին է Միացեալ ընկերութեան գրասենեակը, Ղալաթիա, Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցի:

ՁԱՅՆԱԳԻՐ ԵՐԱԺԻՇՏ

Մ. ՄԵԼԻՔ

Պահճէ-Գալու, Թիւ 10

Մէսաժըրի կից գործատեղւոյն մէջ պատրաստ է արդիւնաւոր աւանդել արեւել. երաժշտութեան գրասեր, ալաթներ և ալաթներու նոթայով կը հեղինակէ նաեւ յանձնարարեալ երգերու եղանակներ:

ԳՐԱՅՈՒՅԱԿ

Հրատարակուեցաւ Զարդարեան գրատան նոր հրատարակութեանց Մարտ-Ապրիլի գրացուցակը, «Արշալոյս» լրագրոյ արտոնատէր-խմբագրատան Ղուկաս Գ. Պալմադարեանի և Պետրոս Դուրեանի գեղեցիկատպ պատկերներով:

ՅԻՇԱՏԱԿԱՅ ԾԱՂԻԿՆԵՐ

ՓՈՒՆՁ ԱՌԱՋԻՆ

Ռ. ՈՐԵՐԵԱՆ

Պատանեկան զգացումներու այս առաջին հատաբաժնի մէջ ընթերցանելու համարանցը արժանի կը ծախուի 5 դահեկան:

Կեդրոնատեղին է, Կէտիք բաշա, գրադատ և ջրավաճառ Յակոբ էֆ. Բարանեանի խանութը:

Երիտասարդ բանաստեղծին այս հեղինակութեան Բ. Փոնշը մամուլը տակ է:

ՄԱՄԼՈՅ ՏԱԿ Է ՆԱԵԻ

Ծաղիկի համակրելի աշխատակիցներէն Տիգրան էֆ. Զուգարդեանի «Ազգեւորական տպագրութիւն» (Կոստանդնուպոլսէն Սերաստիա):

ՄԻՐԱԹ. ԻՎԼ-ԻՊԼԻ. — Ընդհ. ազգաց պատմութիւն է այս ընդարձակ և պատկառելի հեղինակութիւնը, Հեղինակը, հուշակաւոր պատմագետ, Տիգրան էֆ. Սայիտ փաշա, իւր այս գլուխ գործոցը գրած է այնպիսի անկողմնակալ ոճով, որոնք նմանը զօրեւոր է գտնել եւրոպացի շատ մը պատմագիտաց գրեանց մէջ, ինչ ստուար հատորներ կը բաղկանայ, լեզուն պարզ և գիւրդահասակ է: Գինը 100 զրէ:

ՄԷՃՄՈՒՅԻ ԹԱՊԻՐԱԹԻ ԲԷՄԻՅԷ

Կառավարական ամէն կարգի պաշտօններու գործիչներէն և թուրքերէն համապատասխան անունները պարունակող կարեւոր գործ մ'է: Գին 2 զրէ:

ԳՐԻԳՈՐ ԳԱՅՍԷՐԵԱՆ

ՏԷՐ «ԱՍՐԻ» ԳՐԱՏԱՆ

Հրատարակիչ «ԾԱՂԻԿ» և «ԽԱՉԻՆԻ ՖԻԼՈՍՈՖ» չափաթիւերով երու:

Կ'ընէ մասնաւոր գործառնութիւն ամէն լեզուէ և ամէն տեսակ գրքերու վրայ: Կը գնէ և կը զրկէ Օսմանեան և Եւրոպական ամէն տեսակ արժէթիւր. հինգ զրէ: Ի Օսմանեան նամակագրութիւն փոխարէն կը քննէ և կ'իմացնէ, Սրեւ. երկաթուղւոյ բազմաթիւ մը մինչեւ ցարդ տեղի ունեցած վիճակահանութեանց մէջ շահած կամ չշահած լինելն, Բաժանորդ կը գրէ և կանոնաւորապէս կը զրկէ Մայրաքաղաքի մէջ հրատարակուող ամէն լեզուէ և ամէն տեսակ թերթ և գիրք: «Ծաղիկ»ի մէջ երկու անգամ հրատարակել կը խոստանայ այն ամէն հրատարակութիւններն որոց հեղինակը կը հաճին չորս չորս օրինակ զրկել անոնցմէ:

ՄՈՒՍԼԻՄԻ ԳՐԱԿԻ. — Թուրքերէն ընթերցանութեան ընտիր գիրք մըն է, Միջագիւղի և խաղիւղի «Այիւնա իզույէթի» ընկերութեան վարժարաններու Օսմ. լեզուի ուսուցչէն պատրաստուած. պատշաճութեամբ իմացնէ հետաքրքրաշարժ և սիրուն է ունի նաեւ մանկանց միայն աղետաշնչելու ամէն յատկութիւն: Անհատական բառերու քով գրուած են Գաղղիերէն և Թուրքերէն իմաստներն ամենապարզ բառերով: Գինը 3 զրէ է:

ՄՈՏԷԼ. — Գաղղիերէն գեղարվեստի համար պատրաստուած տետրակ մ'է. կը պարունակէ անկէզ, բոնտ և կոթիկ գրերու ամէն տեսակներն. գործածութիւնը ընդունուած է զանազան վարժարաններու մէջ: Գինը 60 փարայէ:

ՊԱՐԱՊ ՏԵՏՐԱԿ. — Կարապետ էֆ. Աղնաւորեան գրողներու համար պատրաստած է տետրակներ պատկերաւոր կողքերով և աղնիւ թղթով. երեսներէն երեսներէ բաղկացած իւրաքանչիւր տետրակ կը ծախուի 10 փարայի. կան նաեւ քսան և քառասուն փարայնոց տետրակներ, որոց թուղթերը աւելցուած է նոյն համեմատութեամբ. կողքերուն վրայ կան թիւ և ԿԱՐԳ. . . ԱՆՈՒՆ. . . ՏԵՏՐ. . . բառերն որոց առջեւ աշակերտը պիտի գրէ պէտք եղածը:

Վաճառման կեդրոնատեղին է. Միքայէլ աղա Աղնաւորեանի սրճարանը, Պապ. Ալի ճառատէսի Շամլը-խանի մէջ:

ԵՆԵՒ ՕՍՄԱՆԼԻ ԹԱՐԻԽԻ. — Պետական զանազան վարժարաններու մէջ ուսուցիչ իպրահիմ Նեճաթի պէյի այս գործը պատրաստուած է թուրքերէն հասկնալի լեզուով. ամբողջ գործին մէջ շատ գրգռու է գտնել Արաբերէն կամ Պարսկերէն բառեր, որոնք գիտմամբ զուր ձգուած են որպէս զի գիրքը կարենայ ընդունելի ըլլալ Օսմանեան Պետութեան հովանաւորութիւնը վայելող ամէն ազգի վարժարաններու մէջ: Գին 60 փր:

ԱՐԻՔ ԲԻԼԻԹԻՊԻՍԱՆԵՍԻ ՀԻՔԵՍԵԼԷԼԻ. — Թուրք գրագէտներու գրքէն ելած պղտիկ պղտիկ վէպեր են, ընտանեկան և օտար կեանքէ առնուած. մինչեւ ցարդ հրատարակուածներու թիւը կը հասնի տասն և մէկի: Առանձին առանձին կը ծախուին հատը քսան, երեսուն, քառասուն և յիսուն փարայի: Ամբողջին գինը 9 զրէ. կը բռնէ:

خزينة فنون

ԽԱՉԻՆԻ ՖԻԼՈՍՈՖ. — Շարաթաթերով Գրական, Գիտական և Բանաստեղծական. ամէն հինգ շաբաթի կը հրատարակուի, Ծաղիկի հրատարակչին զբաղմունքն է: Թերթը կը բաղկանայ ութն երեսներէ, ունենալով իր մէջ առանձիններէ երկու թերթի տեսակական ու տեղական կեանքերէ առնուած: Իւրաքանչիւր թերթը կը ծախուի 10 փարայի. տարեկան բաժանորդագրին Կ. Պոլսոյ համար 10, Գաւառներու համար 23 զրուէ է: Խմբագրութիւնը յանձնուած է կարող և ծանօթ գրիչներու, որք ամէն բանէ աւելի հոգ կը տանին ոճին միօրինակութեան և լեզուն կանոնաւորութեան:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Ծաղիկի բաժանորդներու գործատանց ազգարարութիւնները՝ տարբեր ազգային չլրացու պայմանաւ՝ մէկ մէկ անգամ պիտի հրատարակուին թերթի ազգարարութեանց բաժնին մէջ առանց վարձի: Ուստի կը խնդրուի Ծաղիկի բաժանորդներէն ժամ առաջ զրկել իրենց այդ կարգի ազգարարութիւններն:

ԱԽԼԱԳ ՄԻԻՏԷՐՐԻՍԻ

Կրնայ ծառայել իբրեւ ընթերցանութեան գասագիրք. կը պարունակէ ընտիր բարոյալից հատուածներ: Գին 3,20 զրէ:

ԹԱԼԻՄԻ ԲԻԹԱՊԷԹ ՎԷ ՄԻԻՔԷՄԷԼ ԻՆՇԱ. — Նշանաւոր գրագէտ Բեշապ պէյի այս ընտիր գործը գրուած է բոլորովին նոր ոճով և ուրիշ կարգ մը «Ինչպէս երու մէջ գտնուած հին և այլ եւս անգործածական ոճերու փոխարէն» կը պարունակէ պաշտօնական և ոչ պաշտօնական ամէն տեսակ գրութիւններ, շնորհաւորական, միջնորդական, յանձնարարական, առեւտրական և ընտանեկան նամակներ, այլ և այլ պաշտօնատանց արուած աղբիւրներ, զանազան գրքեր, պատրաստած հանդիսեր, եւ այլն: Կը պարունակէ նաեւ նշանաւոր գրագիտաց ընտիր գրուածներէն մէկ մէկ նմոյշ: Գինն է 12,20 զրէ:

ՕՍՄԱՆԼԻ ԹԱՐԻԽԻ. — Գործ նոյն հեղինակին. պարզ ոճով կը պատմէ Օսմանեան մեծագոր կայսերաց կեանքն ու գործերը. զարդարուած է իւրաքանչիւր կայսեր կենդանագրով: Գին 5 զրէ:

قوانين مجموعه

ԳԱԼԱՆԻՅԵ ՄԷՃՄՈՒՅԻ. — Գաղղիերէն միւլթալիզ հէր նէլ քիլապարը հալի օլմագ իւզլը, Սորը քիլապարը հալի օլմագ իւզլը, Գրիգոր Էֆենտի թարգմանաւ ի լէյսի օլմագ մուշ պիլ քիլապարը օլմագ քիլապար միլանընտա իմուլից զատար սրբալից նէլ օլման քիլապարըն է սամիսի:

كل غنجة حقوق

ԿԻԼ ԿՕՆՃԻ ՀՈՒԳՈՒԳ. — Էզզըյալի վիւլթալի տալիսին Կիլապարը ՄէՃՄՈՒՅԻ Ռիֆաթ պէյին էֆէրի օլմագ՝ միւլթալիզի միւլթալի Սըրֆ հուգուգա տալիս, Գաղղիերէն վէ Մուգապիլթալի Ռէմիլից, Գաղղիերէն հարից, Շէրալիլի միւլթալիզի վէ պիլթալիզ միւլթալիզի գապիլ իմուլթալի օլմագ օլման տալիսին թարգմանաւ միւլթալիզ միւլթալիզի միւլթալիզի իպարէթ տիլ: Ֆիլթալը 100 փարա տրը:

مسائل مهمه متخذه

ՄԷՃՄՈՒՅԻ ՄԻԻՔԷՄԷԼ ՄԻԻՆԹԱԽԷԼ. — Պու տա Ռիֆաթ պէյին էֆէրի օլմագ՝ մէճլլէի ահքեամ տալից, արալի, թիւարթիլի պիլթալիզի վէ պահիլից գանուլթալից ուսուլ մուհաքէմաթ հուգուգից գանուլ մուլթալիզի միւլթալիզի վէ Էրապար տալիս ինչն էն պիլթալիզ պիլթալիզի լեպլըմ օլմագ պիլթալիզի միւլթալիզի թիւթիլ օլմանուշ տըր: Ֆիլթալը 2 զրէ. տըր:

ԱՐՏՈՆԱՏԷՐ Ա. ՍԱՐԱՅԵԱՆ

ՏՊԱԳՐ. «ԾԱՂԻԿ» ԼՐԱԳՐՈՅ